ОШ „Алекса Дејовић“, Севојно

УГЛЕДНИ ЧАС ИЗ НАСТАВЕ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Управни и неуправни говор

Учитељ
Радован Павловић

Злакуса, 2015.

Наставна јединица	Управни и неуправни говор
Тип часа	вежбање
Облик рада	фронтални, индивидуални, групни
Наставне методе	дијалошка, монолошка, мет. писанихтивна радова, илустративна
Настваа средства	садржај са плаката, припремљени задаци (нас. листић), апликационе картице, текст басне
Циљ часа	Правилно писање управног и неуправног говора; претварање управног у неуправни и обрнуто
Образовни задаци	Обнављање и проширивање знања, писање управног говора
Васпитни задаци	Развијање љубави према матерњен језику. Подизање свести о важности употребе језичких и правописних садржаја
Функционални задаци	Примена стечених знања: Писање управног говора у сва 3 модела, правилно коришћење правописних знакова,
Литература и извори	1. Вук Милатовић (2011): „Методика наставе српског језика и књижевности у разредној настави“, Учитељски факултет, Београд. 2. М. Пешикан, Ј, Јерковић, М. Пижурица (2011): „Правопис српскога језика“, Матица српска, Нови Сад. 3. Д. Кликовац, „О обележавању управног говора“, Научни састанак слависта у Вукове дане 42/3, 2013 (од 15 до 42) Извори: 1. www. srpski jezicki atelje 2. Ј. Срдић, З. Петковић-Живановић (2015); *Дар речи, граматика за 4. разред основне школе*, Нови Логос, Бепград.

СТРУКТУРА ЧАСА

УВОДНИ ДЕО (око 10 мин.)
Ученицима читам басну „Јастреб и кукавица“ (прилог 1) након чега разговарам: − Између кога се води разговор у овој басни? − Како другачије називамо разговор између два или више лица? − У том дијалогу какве су реченице по значењу заступљене? − У ком лицу је дијалог написан? − Да ли разговор између јастреба и кукавице можемо препричати? − У ком лицу и ком времену препричавамо? − Да ли приликом препричавања наглашавамо тачно ко је шта је рекао? Него? − Који говор би смо тада користили? − Шта је неуправни, а шта управни говор? **<u>Подсећамо се употребе интерпункцијских знака. На плакату заокружујемо тачна решења:</u>** 1. Којим интерпункцијским знаком обележавамо УГ? . , . „“ 2. Којим интерпункцијским знаком одвајамо УГ од пишчевих речи у другом моделу? , . ! : / 3. Који интерпункцијски знак стоји на крају пишчевог говора? ? , . ! ; 4. Који још интерпункцијски знак можемо користити за означавање УГ? - – ; : 5. Који интерпункцијски знак најављује управни говор у 1. моделу? , . : „“ Назив нас. јединицу истичем на табли.
ЦЕНТРЛНИ ДЕО ЧАСА (око 25 мин.)
Ученике делим у 3 групе („Граматинци“, „Свезналићи“ и „Читалићи“)

ГРАМАТИНЦИ

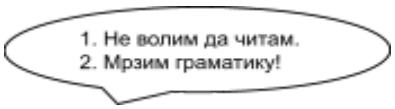
1. ЗАДАТАК Уоквири бојом део реченице који је написан у УГ.

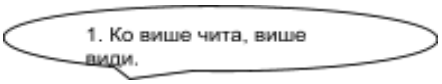
1. „Субјекат и предикат су главни делови реченице“, сети се Мира.
2. Горан упита: „Да ли су и бројеви променљива врста речи?“
3. „Поред именица, глагола, придева и заменица“, одговори Бојан, „и бројеви су променљива врста речи.“
4. Зора је истакла како су придеви најчешће у служби атрибута.
5. Лана упита: „Имају ли збирне именице множину“?
6. „Збирне именице немају множину“, одговори јој Борис.
7. „Оне обликом једнине“, нагласи учитељ, „приказују мноштво нечега или некога.“
8. Учитељ је нагласио да и градивне именице немају множину.

2. ЗАДАТАК Допиши правописне знаке у датим примерима.

1. Луна устаде и рече Учили смо досад властите, заједничке, збирне и градивне именице.
2. Не пишу се сви присвојни придеви малим словом рече одлучно Дамир.
3. А каква је то ствар упита девојка која весело скакуће
4. Неправилно је написати дали ако је то упитна реченица каза Зоран
5. Климну баба главом и одговори Не знам ти ја ништа о ти придеви

3. ЗАДАТАК Љутко не воли да учи, а када нешто не зна, он се љути. Уча га саветује. У облачићима је уписан њихов разговор. Помоћу тога састави управни говор по задатом моделу, а касније претвори у НГ.

УГ 1: 1. модел Љутко рече: „Не волим да читам!“

2. модел „Не волим да читам“, рече Љутко.
3. модел „Не волим“, рече Љутко, „да читам.“

УГ : 2. модел „Ко више чита, више види“, одговор му Уча.
1. модел Уча му одговори: „ Ко више чита, више види.“

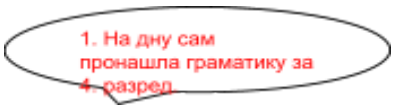
УГ 2: 2. модел „Мрзим граматику!“, узвикну Љутко.

3. модел Узвикну Љутко: „Мрзим граматику!“

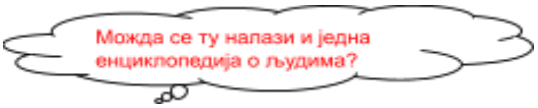
НГ: Љутко је рекао да не воли да чита. Уча му је одговорио да ко више чита, више види. Љутко је узвикнуо да мрзи граматику.

Аријел, Себастјан и Флондер откривају дубине океана. На основу НГ напиши УГ према датим моделима, а затим њихов разговор напиши у облачиће.

Аријел је рекла да је на дну пронашла граматику за 4. разред. Себастјан је додао да доле има и нека читанка. Флондер помисли да нема можда и једна енциклопедија о људима.

УГ: Аријел

1. модел Аријел рече: „На дну сам пронашла граматику за 4. разред.“
2 модел „На дну сам пронашла граматику за 4. разред “, рече Аријел.
3. модел „На дну сам пронашла , рече Аријел , граматику за 4. разред.“

УГ : Флондер

3. модел „Можда се ту налази“, помисли Флондер, и једна енциклопедија о људима?“
1. мод. Флондер помисли: „Можда се ту налази и једна енциклопедија о људима?“

4. ЗАДАТАК Састављамо реченице у облику апликација.

1. Мрав јој рече: „И ти ми недостајеш.“
2. „Шта се догађа?“, упита деда промуклим гласом.
3. − Мислим да се − уздахну Фолко − овога пута неће вратити.
4. Рекла ми је: „Престани да се играш с мачком!“

СВЕЗНАЛИЋИ

1. ЗАДАТАК Уоквири бојом део реченице који је написан у УГ.

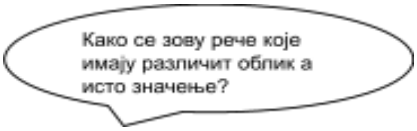
1. Мама је рече: „Данас не идем на посао.“
2. Мама је рекла да данас не иде на посао.
3. „Данас не идем на посао“, рече мама.
4. „Зар немаш“ ,упита Ана, „мало времена за мене?“
5. „ Хеј, Петре!“, дозва га друг.
6. Мачак је рекао да се не боји више мрака.
7. „Не бојим се“, храбро ће мачак, „више мрака.“
8. Упита мачак: „Иде ли Шаров?“

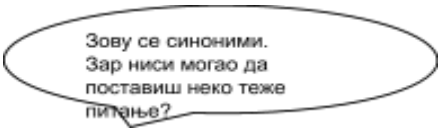
2. ЗАДАТАК Допиши правописне знаке у датим примерима.

1. Јесу ли вам се смањиле ноге кћери моје лепе упита маћеха
2. Цар нареди Станите
3. Не дам пркосно ће Пепина
4. Зар дрољава Пепељуга љутито Пепина рече да буде принцеза
5. Понизно ће отац Ја се стидим што према њој нисам био добар тата

3. ЗАДАТАК.

Штрумфета и Кефало воде разговор о речима. На основу њиховог дијалога напиши УГ по задатом моделу, а потом претвори у НГ.

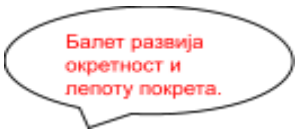
УГ: 2. мод. „Како се зову речи које имају различит облик а исто значење?“, упита Кефало. Штрумфета,
1. мод. Кефало упита Штрумфету: „ Како се зову речи које имају различит облик а исто значење?

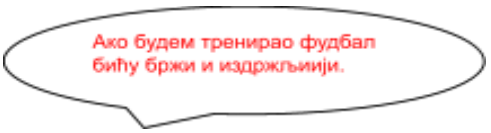
УГ: 2. мод. „Зову се синоними“, рече штрумфета.
3. мод. „Зар ниси могао“, изненади се да поставиш неко лакше питање?“

НГ: Штрумф Кефало је питао Штрумфету како се зову речи које имају различит облик а исто значење. Штрумфета му је одговорила да се зову синоними. Штрумфета га је упитала зар није могао да јој постави неко лакше питање.

Мини и Мики се баве различитим активностима. Обоје истичу њихов њиових значај. На основу НГ напиши УГ у датим моделима, а потом њихов разговор упиши у облачиће.

НГ: Мини је рекла Микију да балет развија окретност и лепоту покрета. Мики је рекао да ако буде тренирао фудбал биће бржи и издржљивији.

УГ: 1. мод. Мини рече Микију: „Балет развија окретност и лепоту покрета.“
2. мод. „Балет развија окретност и лепоту покрета“, рече Мини Микију .
3. мод. „Балет развија окретност“, нагласи Мини, „и лепоту покрета.“

УГ: 3. мод. „Ако будем тренирао фудбал“, рече Мики, „биће бржи и издржљиији.“
1. мод. Мики рече: „Ако будем тренирао фудбал биће бржи и издржљивији.“
2. мод. „Ако будем тренирао фудбал биће бржи и издржљиији!“, рече. Мики

4. ЗАДАТАК Састављамо реченице у облику апликација.

1. „Вуци, вуци!“, узвикну чобанин.
2. „Бранко, хоћеш ли ти?“, упита редитељ.
3. Редитељ рече узнемирено: „Ej, станите мало!“
4. „Данас почиње“, каза Бошко, „зимско рачунање времена.

ЧИТАЛИЋИ

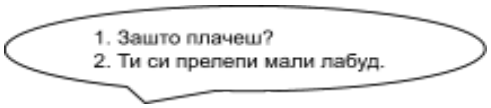
1.ЗАДАТАК Уоквири бојом део реченице који је написан у УГ.

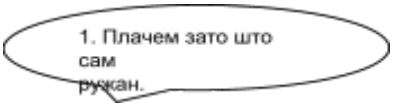
1. „Бајке су дуге, а басне кратке приче“, рече Јелена.
2. Прошапута Јасминка Петровић: „Од читања се расте.“
3. „Веома је занимљиво“, рече Ацо, „како си илустровао причу.
4. Сара је питала учитеља шта је добила из српског.
5. „Учитељу, шта сам добила из српског?“, упита Сара.
6. „Добила си пет“,одговори јој учитељ.
7. Сара уздахну и рече: „Ух, добро је!“
8. После часова иду сви на рођендан код Тамаре.

2. ЗАДАТАК Допиши правописне знаке у датим примерима.

1. Лисица рече Ја ћу класје купити
2. Ја ћу жито разделити медвед рече
3. Ево лисице опази мећед с крушке води једног бумбашира
4. Мећед упита А како јој се зове дете
5. Закопај се ти у сламу уплашено ће мећед

3. **Лабудица разговара са својим дететом и теши га. На основу дијалога у облачићу напиши реченице у УГ по задатом моделу, а потом их претвори у НГ.**

УГ 1: 1. мод Лабудица забринуто упита: „Зашто плачеш?“

УГ 2: 2 мод. „“Ти си прелепи мали лабуд“, утеши га мама.

3. мод. „Тиси си “, утеши га мама, „мој прелепи мали лабуд.“

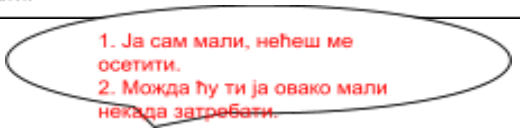
УГ: 1. мод. Ружно Паче плачући одговори: „ Плачем зато што сам ружан.“

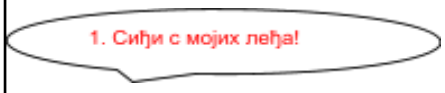
2. мод. „Плачем што сам ружан“, плачући одговори Ружно Паче.

Нг: Лабудица је забринуто упитала Ружно Паче зашто плаче. Ружно Паче јој је одговорило да плаче зато што је ружно. Мама га је утешила речима како је он њен прелепи мали лабуд.

Во и миш воде дијалог. Присети се истоимене басне и њиховог дијалога у њој. Напиши за сваког по две реченици у НГ како би касније могао да их претвориш у УГ у 3 модела.

НГ: Бик је мишу љутито рекао да сиђе са његових леђа. Миш му је рекао како је он мали и да га неће осетити. Рекао му је да ће му он овако мали можда некада затребати.

УГ: 2. мод. „Бик љутито рече: „Сиђи с мојих леђа!“

3. мод. „Сиђи“, љутито рече бик, с мојих леђа!“

УГ 1: 1. мод.. Миш му рече: „Ја сам мали и нећу ти сметати.“

УГ 2: 3. мод. „.Можда ћу ти ја“, рече му миш, „овако мали некада затребати.“

2. мод. „Можда ћу ти ја овако мали некада затребати“, одговори му миш.

4. ЗАДАТАК Састављамо реченице у облику апликација.

1. „Тата“, упиташе деца, „има ли више мора или само једно?“
2. Добаци Орлић: „Говори да те сви разумеју!“
3. „Дакле, најбоље ћемо то објаснити на делу“, рече Додо.

4. Лора упита: „ А како је Дина, ако смем да питам?“
5. Сликар и песник помислише: − Ја ћу добити чудоторну виолину, јер могу више него ти.
6. − Пођимо у свет − предложи сликар − можда ћемо негде наћи доказ ко од нас двојице може више.

ЗАВРШНИ ДЕО ОКО 7 мин.

Ученици започињу листић. Након звона говорим ученицима да остатак ураде за домаћи (прилог 2).

САМОЕВАЛУАЦИЈА

ПРИЛОЗИ

Прилог 1: ЈАСТРЕБ И КУКАВИЦА

Јастреб запита кукавицу чиме се она храни. Ова му рече:
− Једем мраве и свакојаке црвиће, но најлепша ми је част кад ухватим младог пољског миша.
Насмеја се јастреб.
− Ти си права кукавица! − рече јој. – Та ето те по величини тела колики сам и ја , а ни перје ти није много од мога различито. Зашто, дакле, голубове, кокоши и пилиће не хваташ? Онда би знала ста је сласт и храна.
То изрекавши, залете се ка једној сеоској кући и међу кокоши. Сељанин, који га давно с пушком вребаше, окине на њега и пребије му десно крило, веже га још жива за ногу и обеси га негде у дворишту да се њиме и други јастреби плаше.
−Онда, сад ми кажи − рече му кукавица − ко се боље храни, видевши га обешеног − ја или ти?

Прилог 2: Наставни листић за самостални рад

1. Препиши правилно басну.

КРТИЦА

Кртица је слепа животиња. Једном ће она својој мајци мајко ја видим дуд
Чујем шум медена каменчића настави онна
Дете моје обрати јој се мајка како већ разумем ниси ти лишена вида него и слуха и њуха

2. Дате реченице из управног говора претвори у неуправни.
− Колико је стати? − забринуто упита Иван.
„Двнаест и петнаест“, мирно одговори Саша.
„Данас почиње“, каза Бошко, „зимско рачунање времена.
Петар викну: "Стани, немој бежатите!
3. Напиши једну обавештајну, упитну и узвичну реченицу користећи три модела УГ

обавештајна:
1. модел _____
2. модел _____
3. модел _____
упитна:
1. модел _____
2. модел _____
3. модел _____
узвична:
1. модел _____
2. модел _____
3. модел _____

Домаћи:
4. Пронађи један текст у читанци у ком је заступљена [−] у писању УГ. Напиши 5 реченица користећи [„“],а потом их претвори у НГ.

Неке правописне недоумице

Извор: „О обележавању управног говора“

Душанка Кликовац, Научни састанак слависта у Вукове дане, 42/3, 2013. (15−42)

Постоји дилема како означавати упитне и узвичне реченице у управном говору у 2. моделу. Пример:

1. „Долазиш ли?“ упита Милан.
2. „Долазиш ли**?“ ,** упита Милан.

Ова два случаја правописци обично не разматрају, а када га помињу одлучују се да [,] нема. (Броз, 1892, Болић и др. 1996.) Овај став нема образложење. У пракси се практично подједнако користе **ОБА** решења.

Прво: **ако се зарез пише**, онда се памти само једно правило: да се УГ одваја зарезом од пишчевог говора, било да на крају УГ не стоји ниједан знак, било да стоје упитник или узвичник. Пешикан и др. Препоручују и [−] у дијалозима и [„“] у монолозима.

Најприкладнија решења (што значи да су утемељена на аргументима, подржана аналогијама, сразмерно једноставна, налазе се у правописима и устаљена су у пракси):

„Дођи ћу.“
Милан рече: „Дођи ћу.“
„Дођи ћу“, рече Милан.
Милан рече: „Дођи ћу“ – али се не помаче. (ради истицања)
„Дођи ћу“, рече Милан, „одмах.“
„Долазиш ли?“, упита Милан.
„Дођи одмах!“, викну Милан.
„Долазим...“, замишљено рече Милан.

Тиме би се искључила следећа решења:

„Дођи ћу“.
Милан рече: „Дођи ћу“.
„Долазиш ли?“ упита Милан.
„Долазиш ли?“ – упита Милан.
„Дођи ћу – рече Милан – одмах.“
„Дођи ћу, рече Милан, одмах.“

У пракси се поступа углавном по првом решењу.

Марко рече: „Дођи ћу**.“**
Марко рече: „Дођи ћу**“.**

Друго решење има само једну аналогију, и то са изостављањем завршне тачке испред зареза:

Он рече: „Дођи ћу“. – „Дођи ћу“, рече он.

Прво решење има више аналогија:

„Дођи ћу.“ – Он рече: „Дођи ћу.“ – Марко упита: „Долазиш ли?“ – Марко рече: „Дођи ћу. Дођи и ти.“

Извор: „Српски језички атеље“

1. „Колико је сати“?, упита Марко.
2. „Колико је сати?“ − упита Марко. (ретко се употребљава)
3. − Колико је сати? − упита Марко. (често се употребљава)

Требало би писати “?, по аналогији са цртом.

Израз „нагомилавање знакова“ односи се на речи у којима се јављају и [−] и [,].
Нпр.: − Ах, ти си − рече Тоби, − нисам те видео.
Тамо где се управни говор одваја од пишчевих речи користи се [,].

Егон Фекете

Извор: „Писменица“ https://www.pismenica.rs/jezicke-nedoumice/

ПРАВИЛНА УПОТРЕБА НАВОДНИКА

Писање тачке пре или после наводника

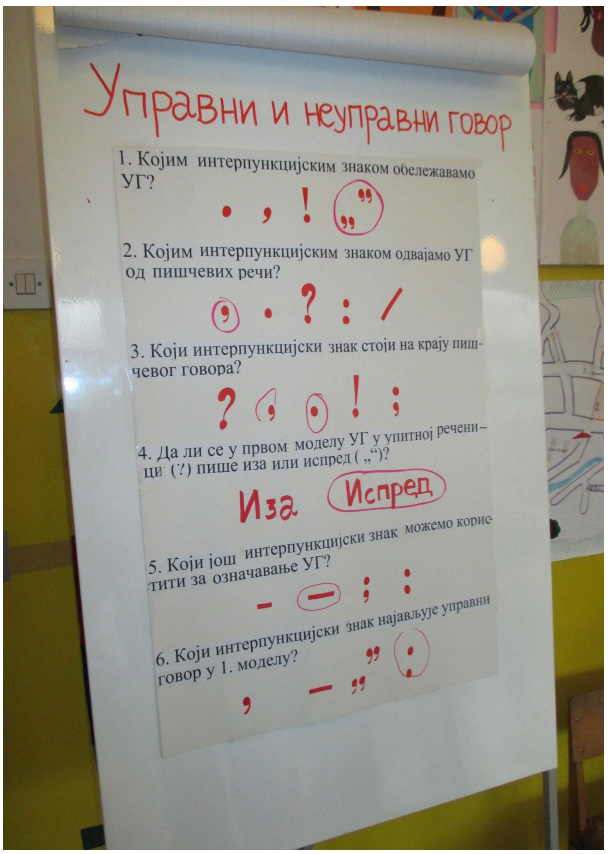
Настављајући своју причу, рече: „Како ствари стоје – биће густо”.

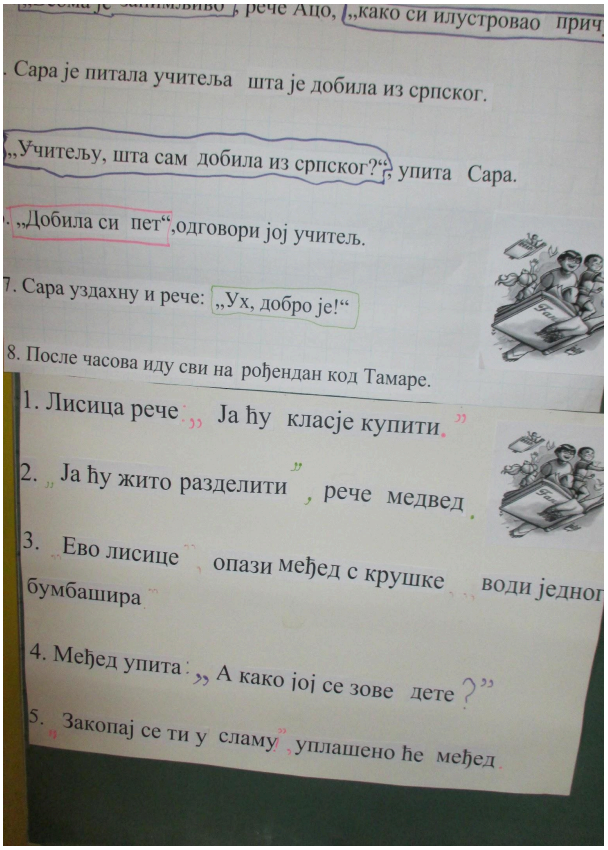
У овом примеру изостављена је тачка која завршава реченицу говорника (дошла би испред знака извода), а написана је као битнија она која закључује целу реченицу.

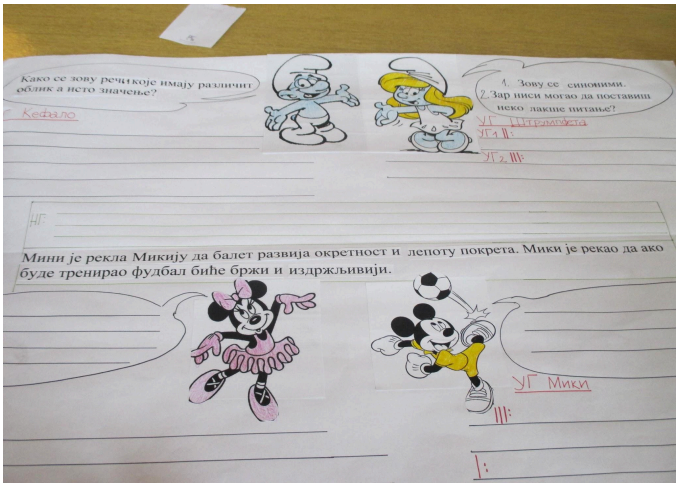
Међутим, ово није чврсто правило којег се увек треба држати. Често се тачка стави одмах уз слово, па тек онда знак извода. Овај поступак оправдан је нарочито уколико је пишчев текст само најава, иза које следи развијен и целовит навод.

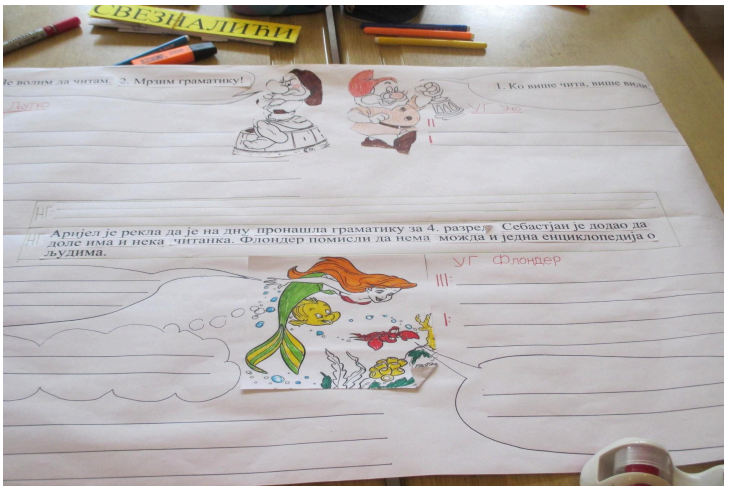
У већини случајева писац текста може сам одредити, у односу на важност информација, да ли ће тачку ставити пре или после знака извода.

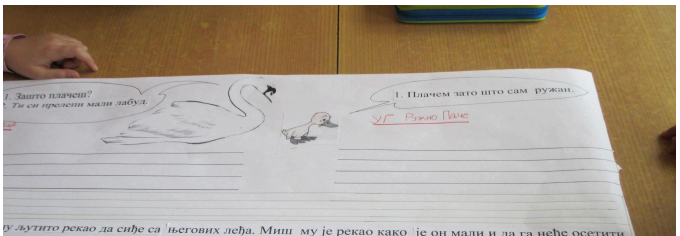
Наравно, уколико је навод само реч или израз који нема карактер реченице, тачка обавезно долази иза знака извода: Програм је отворен „Бечким валцером”.

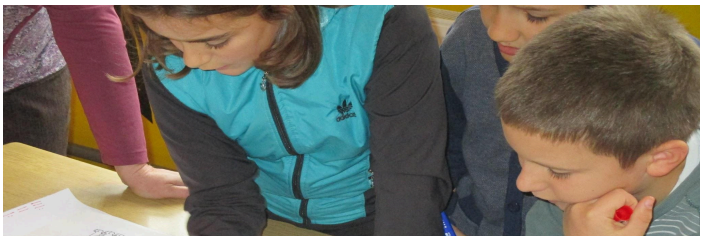

Управни и неуправни говор
1. Којим интерпункцијским знаком обележавамо УГ?
2. Којим интерпункцијским знаком одвајамо УГ од пишчевих речи?
3. Који интерпункцијски знак стоји на крају пишчевог говора?
4. Да ли се у првом моделу УГ у упитној реченици (?) пише иза или испред („“)?
Иза
Испред
5. Који још интерпункцијски знак можемо користити за означавање УГ?
6. Који интерпункцијски знак најављује управни говор у 1. моделу?

Сара је питала учитеља шта је добила из српског.
„Учитељу, шта сам добила из српског?“, упита Сара.
„Добила си пет“,одговори јој учитељ.
7. Сара уздахну и рече: „Ух, добро је!“
8. После часова иду сви на рођендан код Тамаре.
1. Лисица рече „Ја ћу класје купити.“
2. „Ја ћу жито разделити“, рече медвед.
3. „Ево лисице“, опази мећед с крушке „води једног бумбашира“
4. Мећед упита: „А како јој се зове дете?“
5. „Закопај се ти у сламу“, уплашено ће мећед.

Како се зову речи које имају различит облик а исто значење?
Кефало
1. Зову се синоними.
2. Зар ниси могао да постaвиш неко лакше питање?
УГ Штрумфета
УГ1 II:
УГ2 III:
Мини је рекла Микију да балет развија окретност и лепоту покрета. Мики је рекао да ако буде тренирао фудбал биће бржи и издржљивији.
УГ Мики
III:
I:

СВЕЗНАЛИЋИ
Аријел је рекла да је на дну пронашла граматику за 4. разред. Себастијан је додао да доле има и нека читанка. Флондер помисли да нема можда и једна енциклопедија о људима.
УГ Флондер
III:
I:

1. Зашто плачеш?
Ти си прелепи мали лабуд.
1. Плачем зато што сам ружан.
УГ Ружно Паче

дитељ узнемирено рече Ej, станите мал
викну чобанин.

А како је Дина да питам?
упита Ло
Најбоље немо то објаснити на делу

HOME RUN ATHL